

TĚLESNÁ VÝCHOVA A PREFERENCE VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT U ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM¹

Petra Kurková, Erik Sigmund

Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého, Olomouc, ČR

Předloženo v březnu 2010

Školní vzdělávání v České republice v souladu s platnou legislativou umožňuje dětem, žákům a studentům s postižením rovný přístup ke vzdělání, kde obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem. Z hlediska dodržování zásad zdravého způsobu života v dospělosti je pro žáky klíčová zejména vzdělávací oblast výchova ke zdraví, která je realizována v součinnosti se školní tělesnou výchovou. Cílem této studie bylo komparovat dimenze emočních reakcí v tělesné výchově u žáků se sluchovým postižením, kteří studovali ve škole pro sluchově postižené, s dimenzemi emočních reakcí u žáků se sluchovým postižením, kteří byli integrováni v běžné škole. Dílčím cílem bylo srovnat preference volnočasových aktivit a informovanost žáků se sluchovým postižením v obou typech škol o sportovních soutěžích týkajících se této komunity a sportu obecně. Studie se zúčastnili integrovaní žáci se sluchovým postižením ($n = 7$) z druhého stupně běžných škol (6 dívek a 1 chlapec), jejichž průměrný věk byl $14,43 \pm 1,27$ roku. Tito žáci byli porovnáváni s žáky ($n = 32$), kteří studovali ve školách pro sluchově postižené (8 dívek a 24 chlapců), průměrný věk byl $15,19 \pm 1,24$ roku. Ve škole pro sluchově postižené, která byla vyhodnocena samostatně, bylo zahrnuto 27 žáků se sluchovým postižením (9 dívek

---

¹ Studie vznikla za podpory Grantové agentury České republiky „Komparace integrovaného a speciálního vzdělávání z hlediska zdravého životního stylu žáků se sluchovým postižením“ č. 406/07/P176., a za podpory MŠMT v rámci výzkumného záměru č. 6198959221 „Pohybová aktivita a inaktivita obyvatel České republiky v kontextu behaviorálních změn“.

a 18 chlapců) s průměrným věkem $15,41 \pm 1,28$ roku. K hodnocení dimenzí emočních reakcí u žáků se sluchovým postižením bylo použito standardizovaného dotazníku DEMOR, který byl adaptován s ohledem na podmínky žáků se sluchovým postižením. V prezentované studii byly zjištěny pozitivní vztahy k tělesné výchově u žáků se sluchovým postižením. Pouze u škol pro sluchově postižené (mimo školu, která byla hodnocena samostatně) se projeví nižší hodnoty negativních vztahů k tělesné výchově než u žáků z běžných škol. Tyto negativní postoje žáků k tělesné výchově by mohly souviset se sníženou tělesnou zdatností žáků a rolí učitele (tyto aspekty nebyly zjišťovány v rámci této studie) a s typem školy a kurikulárním zaměřením. Žáky se sluchovým postižením, kteří studovali v internátní škole pro sluchově postižené, přivedl ke sportu nejčastěji učitel. U žáků se sluchovým postižením, kteří studovali v běžné škole, měli významný vliv na jejich sportovní iniciaci rodiče. Zjištěné rozdíly ve sportovní iniciaci a organizování volného času pro žáky se sluchovým postižením z obou typů škol vyplývají právě z odlišného fungování škol pro sluchově postižené, které je dáno jejich historickým vývojem.

Klíčová slova: DEMOR, neslyšící, pohybová aktivita, soutěže, sport, volný čas.

ÚVOD

Pravidelná pohybová aktivita zvyšuje aktivní dlouhověkost, zlepšuje kvalitu života a podporuje zdraví u všech jedinců bez rozdílu věku (Blair & Morris, 2009). Současné výzkumy však indikují celosvětový pokles pohybové aktivity dětí, mládeže a dospělých (U. S. Department of Health and Human Services, 2000). Na druhou stranu je patrná snaha zainteresovaných odborníků tento negativní trend zvrátit, nebo alespoň zmírnit. Tato snaha je viditelná zejména v oblasti školního vzdělávání, kde školní prostředí je významným místem pro vedení dětí, žáků a studentů k pravidelné pohybové aktivitě a zdravému životnímu stylu. (Finn, Johannsen, & Specker, 2002; McWilliams et al., 2009). Dovednosti, návyky a postoje jsou utvářeny již v dětství a při cílené motivaci a upevňování mohou přetrvávat i v dospělosti (Kurková, Scheetz, & Stelzer, 2010; Sallis & McKenzie, 1991; Stewart & Kluwin, 2001). Proto je jednou z důležitých rolí školy také podpora zdraví a vedení ke zdravému způsobu života ve škole i mimo ni.

Při vytváření pozitivního postoje k pravidelné, celoživotní realizaci pohybové aktivity je klíčovým faktorem úspěšnosti míra vnitřní motivace dětí,

žáků a studentů (Lonsdale et al., 2009). Motivace dětí, žáků a studentů k vykonávání dlouhodobé pohybové aktivity v dospělém věku závisí také na schopnostech pedagoga. Problematika vnitřní motivace a emočních vztahů k tělesné výchově byla řešena v mnohých studiích (Biddle, Wang, Kavussanu, & Spray, 2003; Pekrun, Elliot, & Maier, 2006; Pekrun et al., 2004; Sigmund et al., 2009; Vlachopoulos, Biddle, & Fox, 1997). Emoční vztahy u žáků se sluchovým postižením v běžné škole zkoumala Kurková (2009a). U těchto žáků byly zjištěny pozitivní vztahy k tělesné výchově, kde při srovnání v rámci třídy se spolužáky bez postižení byly patrné emotivnější reakce žáků se sluchovým postižením.

Navzdory všeobecnému povědomí o přínosech pohybové aktivity je zapojení dětí, žáků a studentů s postižením v pohybových aktivitách malé (Kosma, Cardinal, & Rintala, 2002). Například Longmuir a Bar-Or (2000) ve své studii zjistili, že mládež se zrakovým nebo tělesným postižením (zejména s dětskou mozkovou obrnou nebo svalovou dystrofií) má významně nižší úroveň habituální pohybové aktivity než jejich vrstevníci a více překážek pro její vykonávání. Na druhou stranu mládež se sluchovým postižením vnímala překážky v participaci v pohybových aktivitách jako méně omezující ve srovnání s jedinci se zrakovým a tělesným postižením. Podobné závěry formulovala u integrovaných žáků s postižením v tělesné výchově Válková (2003), kde integrace žáků se sluchovým postižením byla méně komplikovaná než u žáků se zrakovým postižením.

Nicméně i jedinci se sluchovým postižením mohou vnímat participaci v pohybové aktivitě jako limitující. Tsai a Fung (2005) řadí mezi hlavní faktory znesnadňující zapojení studentů se sluchovým postižením v rámci volnočasové pohybové aktivity pocit jinakosti a nejistoty ve většinové společnosti a nedostatek dostupných informací. V důsledku informačního deficitu mohou být osoby se sluchovým postižením v souvislosti se zdravím a aktivním pohybovým režimem ve srovnání s majoritní populací znevýhodněny (Iezzoni, O'Day, Killen, & Harker, 2004; Pollard & Barnett, 2009).

Problematice tělesné výchovy a pohybové aktivity u žáků s postižením v prostředí běžné školy byla v posledních letech v České republice věnována značná pozornost. Publikace se týkaly většinou osob s tělesným a zrakovým postižením (Kudláček, 2008; Kudláček, Ješina, & Janečka, 2009; Kudláček, Ješina, & Štěrbová, 2008; Machová & Kudláček, 2008), případně osob s mentálním postižením (Válková, 2008). Studie zaměřené na speciální potřeby osob se sluchovým postižením a hluchoslepých osob v rámci

tělesné výchovy a volnočasové pohybové aktivity se však vyskytují sporadicky (Kurková, 2009a, 2009b, 2009c; Štěrbová, 2007). Komplexní srovnávací studie z hlediska vedení ke zdravému způsobu života ve školách u žáků se sluchovým postižením v podmínkách běžných škol a škol pro tyto žáky samostatně zřízených doposud chybí.

Cílem této studie je komparovat dimenze emočních reakcí v tělesné výchově u žáků se sluchovým postižením, kteří studovali ve škole pro sluchově postižené, s dimenzemi emočních reakcí u žáků se sluchovým postižením, kteří byli integrováni v běžné škole. Dílčím cílem je porovnat preference žáků se sluchovým postižením v obou typech škol v rámci volnočasových aktivit a porovnat informace těchto žáků o sportovních soutěžích týkajících se této komunity a sportu obecně.

METODIKA

Výzkumný soubor

Výzkum byl realizován u žáků se sluchovým postižením na druhém stupni základních škol (běžné školy a školy pro sluchově postižené) na celorepublikové úrovni. Prostřednictvím krajských odborů školství, mládeže a sportu byly získány kontakty na školy, kde byl integrován žák se sluchovým postižením. Seznam škol pro žáky se sluchovým postižením byl získán prostřednictvím poradenského centra Federace rodičů a přátel sluchově postižených. Všichni zástupci těchto škol byli osloveni ohledně možnosti zapojení do výzkumu. Z celkového počtu 245 oslovených běžných škol souhlasilo s účastí na výzkumu 6 ředitelů běžných škol ze 3 krajů. Ze 13 oslovených škol pro žáky se sluchovým postižením se do výzkumu zapojili 4 ředitelé ze 4 krajů. Jedna z těchto čtyř škol nemohla být hodnocena společně s ostatními školami, protože tamní podmínky výchovy ke zdravému životnímu stylu z hlediska personálního i materiálního byly vysoce nadstandardní. Z pilotní analýzy výsledků na této škole byly zjištěny vysoce pozitivní výsledky, které byly zapříčiněny nadstandardním prostředím a mírou specializace vyučujících. Pro znázornění odlišných podmínek ve školním prostředí byly však do studie zařazeny odpovědi žáků i z této školy získané formou řízeného rozhovoru. V rámci této studie jsou hodnoceny dimenze emočních reakcí u žáků se sluchovým postižením ze škol s běžným vybavením a prostředím odpovídajícím současnému průměrnému stavu.

Do výzkumu byli zařazeni pouze ti žáci, u kterých nebylo diagnostikováno kombinované postižení (např. mentální, zrakové a tělesné postižení). Studie se zúčastnili integrovaní žáci se sluchovým postižením ($n = 7$) z druhého stupně běžných škol (6 dívek a 1 chlapec), jejichž průměrný věk byl $14,43 \pm 1,27$ roku. Tito žáci byli porovnáváni s žáky ($n = 32$), kteří studovali ve školách pro sluchově postižené (8 dívek a 24 chlapců), průměrný věk byl $15,19 \pm 1,24$ roku. Pro zachování anonymity zúčastněných škol jsou tyto tři školy ve studii označeny kódy 1A–C. Ve škole pro sluchově postižené, která byla hodnocena samostatně, bylo zahrnuto 27 žáků se sluchovým postižením (9 dívek a 18 chlapců), jejichž průměrný věk byl $15,41 \pm 1,28$ roku. Tato škola je popisována pod kódem 1D.

Realizace výzkumu

Všichni žáci se sluchovým postižením byli osobně dotazováni výzkumníci prostřednictvím standardizovaného dotazníku DEMOR (Dimenze emočních reakcí). Tento dotazník pro zjišťování emocí v tělesné výchově opakovaně ověřil ve svých studiích Svoboda et al. (1995), Svoboda (1998). Prostřednictvím dotazníku DEMOR je možné zaznamenat emoční reakce žáků, které lze popsat pomocí relativně nezávislých způsobů vnímání prožitků, a získat tak informace o tom, jaké je klima v hodinách tělesné výchovy. Aplikace dotazníku DEMOR u žáků se zdravotním postižením byla ověřena v rámci výzkumného projektu „Nejlepší místo pro všechny: integrace mládeže s postižením prostřednictvím různých forem tělesné výchovy a sportu“ (Válková, 2003). U žáků se sluchovým postižením, kteří byli integrováni v běžné škole, nebylo potřeba žádných metodických úprav ve vztahu k samotnému vyplňování dotazníku DEMOR. Ve školách pro sluchově postižené byl zvolen postup zajišťující porozumění otázkám u žáků se sluchovým postižením, kteří komunikovali ve znakovém jazyce. Otázky byly po předchozí domluvě a vysvětlení záměru dotazníku tlumočeny pedagogem, který ovládal znakový jazyk a na kterého byli žáci zvyklí. U všech žáků ve třídě bylo postupováno po jednotlivých položkách a zároveň bylo kontrolováno, jak žák porozuměl otázce. Metodický postup a zpracování dat z tohoto dotazníku byly podrobně popsány v předchozí studii (Kurková, 2009a). Žáci se sluchovým postižením byli dále dotazováni prostřednictvím řízeného rozhovoru na jejich anamnestická data, sportovní znalosti a volnočasové aktivity.

Statistické zpracování a interpretace dat

Pro zpracování dat bylo použito softwaru Statistica 8.0. Data byla kvantifikována prostřednictvím kladných bodů za jednotlivé dimenze dotazníku a skupinově reprezentována aritmetickým průměrem. Pro meziskupinové statistické testování rozdílů byl použit Mann-Whitney neparametrický U test. Hladina statistické významnosti byla stanovena na hodnotu $p < 0,05$.

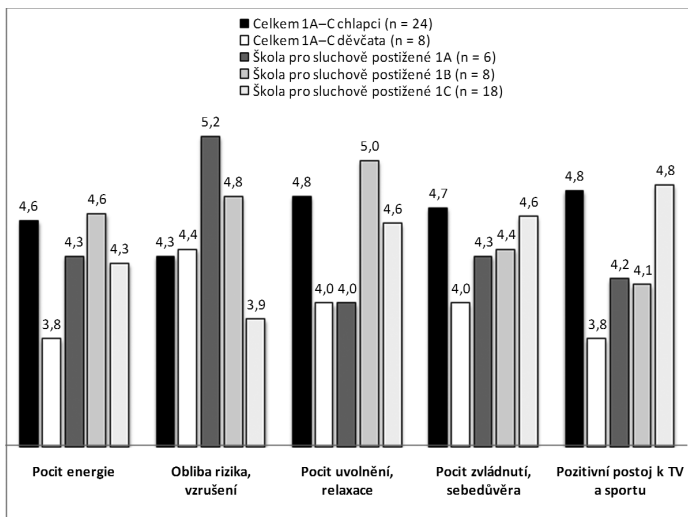
Pro prezentování výsledků byla zvolena přehledná grafická podoba. Vzhledem k malému počtu žáků se sluchovým postižením byly pouze emoční reakce u žáků ze škol pro sluchově postižené vizualizovány a hodnoceny odděleně pro děvčata a chlapce. Vzájemné komparace žáků se sluchovým postižením z běžných škol a škol pro sluchově postižené byly prezentovány společně bez rozdílů pohlaví. Z důvodu nerovnoměrné četnosti souboru žáků se sluchovým postižením z obou typů škol nebyly komparativní úvahy z cíle studie formulovány formou hypotéz.

VÝSLEDKY

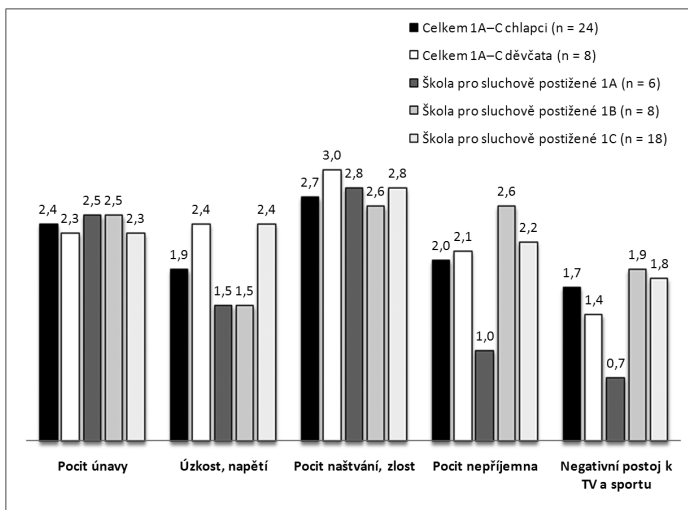
Emoční reakce - žáci ze škol pro sluchově postižené

Ve výsledcích vzájemného srovnání pozitivních dimenzí emočních reakcí žáků se sluchovým postižením ze tří škol pro sluchově postižené nebyly patrné statisticky významné rozdíly. Pouze ve srovnání chlapců a děvčat byly zjištěny vyšší, avšak také nevýznamné rozdíly (Obrázek 1). Při vzájemném srovnání negativních dimenzí emočních reakcí byly nalezeny nižší hodnoty u žáků ze školy pro sluchově postižené 1A (Obrázek 2). V rámci srovnání rozdílů mezi pohlavím byly rozdíly mezi školami minimální.

Obr. 1 Porovnání pozitivních dimenzí emočních reakcí u žáků se sluchovým postižením ve vybraných školách pro sluchově postižené

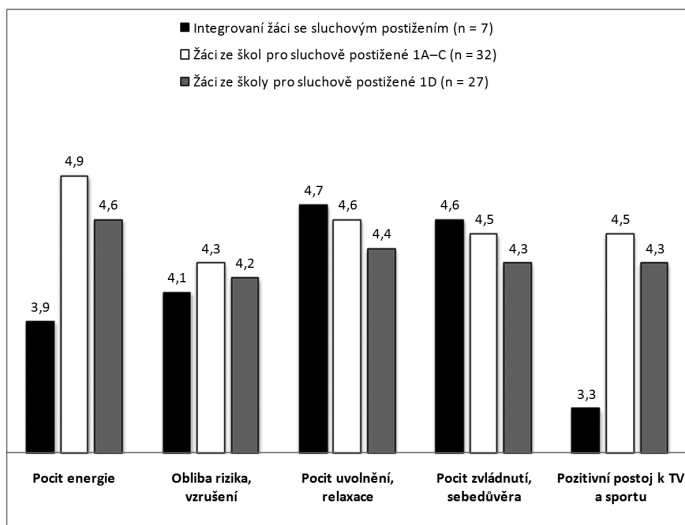
Obr. 2 Porovnání negativních dimenzí emočních reakcí u žáků se sluchovým postižením ve vybraných školách pro sluchově postižené

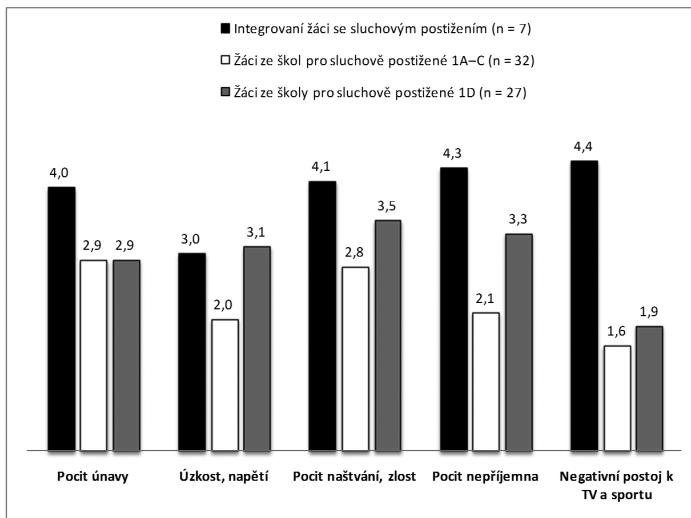
Emoční reakce - žáci z běžných škol a škol pro sluchově postižené

Z hodnocení jednotlivých dimenzí v Obrázku 3 je zřejmé, že ve sledovaných školách (běžné školy, školy pro sluchově postižené) vykazovali žáci se sluchovým postižením vysoké hodnoty v oblasti pozitivních emočních reakcí. Nejvyšších hodnot v průměru dosahovali žáci ze škol pro sluchově postižené 1A-C. V hodnocení negativních dimenzí emočních reakcí byly hodnoty u integrovaných žáků se sluchovým postižením výrazně vyšší než u žáků ze škol pro sluchově postižené (Obrázek 4). Statisticky významné rozdíly se projeví u dimenze pocitu únavy ($p = 0,009$), pocitu naštvaní, zlosti ($p = 0,02$), pocitu nedostatečnosti, nepříjemna ($p = 0,001$), negativního postoje k tělesné výchově a sportu ($p = 0,001$).

Obr. 3 Porovnání pozitivních dimenzí emočních reakcí u žáků se sluchovým postižením v běžných školách a školách pro sluchově postižené

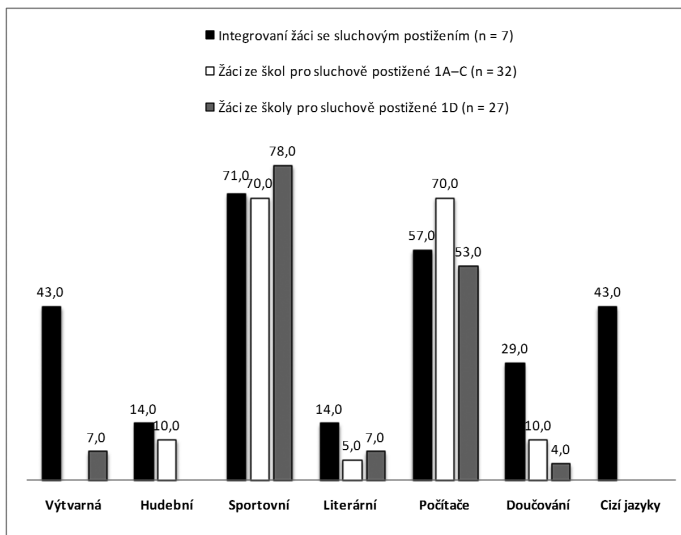
Obr. 4 Porovnání negativních dimenzí emočních reakcí u žáků se sluchovým postižením v běžných školách a školách pro sluchově postižené

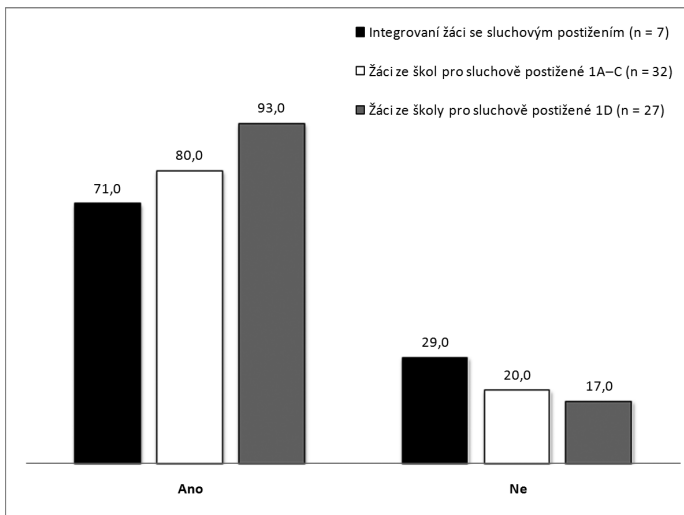
Volnočasové aktivity

Ve srovnání volnočasových zájmových aktivit mezi žáky se sluchovým postižením, kde možnost výběru nebyla omezena výhradně na jednu aktivitu, se žáci věnovali převážně aktivitám se sportovním zaměřením a počítačovému kroužku (Obrázek 5). Tato preference byla potvrzena v odpovědích žáků na otázku, zda dělají ve svém volném čase nějaký sport (Obrázek 6). Nejvíce se žáci věnovali jízdě na kole, bruslení, aerobiku, volejbalu, fotbalu a plavání. Průměrná doba vykonávání těchto aktivit byla tři roky. Co se týká sportovní iniciace u žáků integrovaných v běžné škole, ke sportu je přivedli rodiče (71 %). U žáků studujících ve školách pro sluchově postižené 1A–C inicioval jejich participaci ve sportovních aktivitách ve 45 % případů učitel. Ve škole pro sluchově postižené 1D bylo takových žáků 69 %.

Obr. 5 Preference volnočasové zájmové aktivity u žáků se sluchovým postižením v běžných školách a školách pro sluchově postižené v %

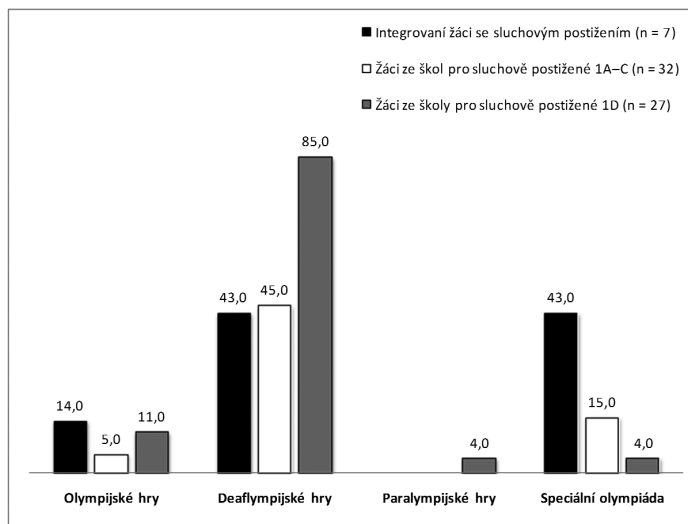
Obr. 6 Realizace sportovní aktivity ve volném čase u žáků se sluchovým postižením v běžných školách a školách pro sluchově postižené v %

Znalosti vrcholných soutěží

Zajímavá byla z hlediska sportovních znalostí otázka týkající se znalostí vrcholné soutěže pro běžné sportovce a sportovce se sluchovým postižením. Všichni integrovaní žáci se sluchovým postižením odpověděli správně, že vrcholnou soutěží pro sportovce bez postižení jsou olympijské hry. Ve školách pro sluchově postižené 1A–C uvedlo správnou odpověď 45 % žáků se sluchovým postižením. Ve škole pro sluchově postižené 1D znalo správnou odpověď 93 % žáků se sluchovým postižením. Z úspěšných sportovců žáci se sluchovým postižením uváděli nejčastěji Jaromíra Jágra (hokej), Romana Šebrleho (desetiboj), Kateřinu Neumannovou (klasické lyžování), Martinu Sáblíkovou (rychlolobuslení). Správnou odpověď ohledně vrcholné soutěže pro sportovce se sluchovým postižením mělo 43 % integrovaných žáků se sluchovým postižením (Obrázek 7), ale jejich znalosti úspěšných sportovců se sluchovým postižením (deaflympioniků) byly nulové. Ve školách pro sluchově postižené 1A–C uvedlo, že se jedná o deaflympiádu, 45 % žáků se sluchovým postižením. Jejich znalosti úspěšných sportovců se sluchovým postižením byly lepší než u žáků v běžné škole – většinou uváděli fotbalisty a atlety.

Obr. 7 Znalosti žáků se sluchovým postižením v běžných školách a školách pro sluchově postižené ohledně vrcholné soutěže pro neslyšící sportovce v %

Nejlépe informovaní byli žáci ze školy pro sluchově postižené 1D, kde 85 % žáků se sluchovým postižením odpovědělo, že se jedná o deaflympiádu. Žáci v této škole měli také příkladné znalosti o úspěšných sportovcích se sluchovým postižením. Důvodem může být, že tato škola vychovala již několik úspěšných deaflympioniků a v současnosti ve škole vyučuje tělesnou výchovu bývalá absolventka, která ovládá znakový jazyk a plně ovládá mluvenou i psanou češtinu. Tato učitelka vystudovala obor s aprobací pro aplikovanou tělesnou výchovu a navíc byla úspěšnou reprezentantkou a několikanásobnou deaflympijskou vítězkou. Právě takový učitel reprezentuje vlastnosti úspěšného absolventa školy a zároveň úspěšného sportovce. Může tak nabídnout žákům se sluchovým postižením vzorový model k iniciaci pohybové aktivity a dodržování zásad zdravého způsobu života. Také vybavenost školy z hlediska sportovního zařízení byla na vysoké úrovni (četná sportoviště se nacházela přímo v areálu školy). Další výhodou byla snadná dostupnost víceúčelového sportovního areálu s krytým bazénem. Rovněž zdravotnické zařízení bylo vzdáleno od školy pouhých 200 metrů, což je pro řešení běžných zdravotních problémů velmi praktické.

DISKUSE

V prezentované studii byly zjištěny u žáků se sluchovým postižením pozitivní vztahy k tělesné výchově. Pouze u žáků ze škol pro sluchově postižené 1A–C se projevíly výrazně nižší hodnoty negativních vztahů k tělesné výchově než u žáků se sluchovým postižením z běžných škol. Tyto negativní postoje žáků k tělesné výchově by mohly souviset:

- a) se sníženou tělesnou zdatností (ta nebyla testována v rámci studie) (Hartman, Visscher, & Houwen, 2007; Jansma & French, 1994);
- b) s typem školy a kurikulárním zaměřením (Butterfield, van der Mars, & Chase, 1993);
- c) se samotným učitelem, který by měl mít znalosti související s oborem a být proškolen ohledně specifik realizace vyučovacího procesu u žáků s postižením (Zaccagnini, 2005).

Vzdělávání žáků se sluchovým postižením ve školách samostatně zřízených pro tyto žáky probíhá za zcela specifických podmínek, které jsou dané dlouhodobým vývojem těchto zařízení. Ve školách pro sluchově postižené jsou většinou vzdělávání ti žáci, kterým vzdělávání v rámci běžné školy z nějakého důvodu nevyhovuje. Zatímco školy pro sluchově postižené jsou typické možností ubytování v internátu, kde je pro tyto žáky velmi dobře

organizován volný čas, běžné školy mají jiná pozitiva spočívající v blízké dostupnosti od místa bydliště žáka se sluchovým postižením. Tato skutečnost se promítla do výsledků dotazování ohledně sportovní iniciace u žáků se sluchovým postižením. Žáky se sluchovým postižením, kteří studovali v internátní škole pro sluchově postižené, přivedl ke sportu učitel. U žáků se sluchovým postižením, kteří studovali v běžné škole, měli významný vliv na jejich sportovní iniciaci rodiče. Podobné výsledky byly zjištěny ve studii evropských vrcholových sportovců (Kurková, 2003).

Zjištěné rozdíly ve sportovní iniciaci a organizování volného času pro žáky se sluchovým postižením z obou typů škol vyplývají právě z odlišného fungování školy pro sluchově postižené. Tyto výsledky byly také potvrzeny v mezinárodní studii v rámci komparace škol pro sluchově postižené, kde prostředí pro volnočasovou pohybovou aktivitu a sportovní programy se lišily v závislosti na typu školy (internátní, neinternátní). Vzdělávání ve škole neinternátního typu umožňovalo žákům se sluchovým postižením být v každodenním kontaktu se svými rodiči a sourozenci, nicméně jejich volnočasové aktivity byly v důsledku časově náročného dojíždění limitovány (Kurková, Scheetz, & Stelzer, 2010).

Jednou z podmínek, které jsou vymezeny ve školském zákoně, je, že pedagogové vyučující ve třídě nebo škole zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami musí mít odbornou kvalifikaci v oblasti pedagogických věd zaměřených na speciální pedagogiku (zákon č. 561/2004 Sb.). Že tomu tak víceméně je, bylo potvrzeno v této studii, kde ve většině škol pro sluchově postižené vyučovali učitelé tělesné výchovy, kteří měli zároveň aprobaci ve speciální pedagogice nebo aplikovaných pohybových aktivitách.

Limity a doporučení studie

Limitujícím v této studii byl malý počet zúčastněných škol a žáků se sluchovým postižením, neznalost aktuální zdatnosti a celkového zdravotního stavu u sledovaných žáků. Nerovnoměrný a nereprezentativní počet žáků v komparovaných skupinách nedovoloval formulaci myšlenek uvedených v cílech formou hypotéz. Získané výsledky u žáků ze škol pro sluchově postižené vycházejí z adaptované verze dotazníku DEMOR, ale pro detailní a přesnější popis je nutno vytvořit a standardizovat dotazník emočních reakcí zejména pro žáky se sluchovým postižením, jejichž prvním jazykem je znakový jazyk.

Dalším omezením studie je variabilita komunikačních preferencí u žáků se sluchovým postižením a také absence neslyšících žáků, jejichž primárním

komunikačním módem je znakový jazyk, v běžné škole. Proto doporučujeme v dalších studiích zohlednit i tyto aspekty s možným zařazením jak kvantitativního, tak i kvalitativního přístupu.

ZÁVĚRY

V prezentované studii byly komparovány dimenze emočních reakcí v tělesné výchově u žáků se sluchovým postižením, kteří studovali ve škole pro sluchově postižené, s dimenzemi emočních reakcí u žáků se sluchovým postižením, kteří byli integrováni v běžné škole. Dále byly porovnány preference volnočasových aktivit a informovanost žáků se sluchovým postižením v obou typech škol o sportovních soutěžích týkajících se této komunity a sportu obecně.

Byly zjištěny pozitivní vztahy k tělesné výchově u žáků se sluchovým postižením. Pouze u škol pro sluchově postižené (mimo školu, která byla hodnocena samostatně) se projeví nižší hodnoty negativních vztahů k tělesné výchově než u žáků z běžných škol.

Nalezené rozdíly ve sportovní iniciaci a organizování volného času pro žáky se sluchovým postižením z obou typů škol mohou vyplývat právě z odlišného fungování školy pro sluchově postižené, které je dáno jejich historickým vývojem. Z odpovědí žáků se sluchovým postižením z obou typů škol je patrné, že mají minimální znalosti o slyšících a neslyšících sportovcích. Proto by bylo vhodné zařadit do školních vzdělávacích programů informace o úspěšných sportovcích a o sportu neslyšících. Výuka této problematiky doplněná o komunikační specifika by byla zcela jistě přínosná pro žáky běžných škol, kteří by mohli získat nové informace o osobách se sluchovým, případně s jiným zdravotním postižením.

Důležité je vytvoření přátelského prostředí v rámci školy nejen pro žáky se sluchovým postižením a jejich spolužáky, ale i pro jejich učitele. Ve vztahu k vytváření pozitivních návyků vedoucích k osvojení zdraví podporujícího chování u žáků v dospělosti je potřeba motivovat učitele tělesné výchovy a výchovy ke zdraví k zapojení se do aktivit týkajících se celoživotního vzdělávání. Také spolupráce s výzkumnými týmy je jednou z možností jak získat přístup k aktuálním poznatkům v daném oboru. Jen za těchto podmínek mohou být učitelé připraveni pozitivně ovlivňovat současný trend pohybové inaktivity a vštepovat žákům se sluchovým postižením včetně žáků s kombinovaným postižením zásady zdravého způsobu života, které přetrvávají po celý život.

REFERENČNÍ SEZNAM

- Biddle, S., Wang, C. K. J., Kavussanu, M., & Spray, Ch. (2003). Correlates of achievement goal orientations in physical activity: A systematic review of research. *European Journal of Sport Science*, 3(5), 1–20.
- Blair, S. N., & Morris, J. M. (2009). Healthy hearts—and the universal benefits of being physically active: Physical activity and health. *Annals of Epidemiology*, 19, 253–256.
- Butterfield, S. A., Van der Mars, H., & Chase, J. (1993). Fundamental motor skill performances of deaf and hearing children ages 3 to 8. *Clinical Kinesiology*, 47(1), 2–6.
- Finn, K., Johannsen, N., & Specker, B. (2002). Factors associated with physical activity in preschool children. *The Journal of Pediatrics*, 140(1), 81–85.
- Hartman, E., Visscher, C., & Houwen, S. (2007). The effect of age on physical fitness of deaf elementary school children. *Pediatric Exercise Science*, 19, 267–278.
- Iezzoni, L. I., O'Day, B. L., Killen, M., & Harker, H. (2004). Communicating about health care: Observations from persons who are deaf or hard of hearing. *Annals of Internal Medicine*, 140(5), 356–362.
- Jansma, P., & French, R. (1994). *Special Physical Education*. Englewood Cliffs, NY: Prentice Hall.
- Kosma, M., Cardinal, B. J., & Rintala, P. (2002). Motivating individuals with disabilities to be physically active. *Quest*, 54, 116–132.
- Kudláček, M. (2008). *Inclusion of children with physical disabilities in physical education, recreation and sport*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Kudláček, M., Ješina, O., & Janečka, Z. (2009). Paralympijské vzdělávací programy. *Tělesná kultura*, 32(1), 44–55.
- Kudláček, M., Ješina, O., & Štěrbová, D. (2008). Integrace žáka s tělesným postižením v kontextu školní tělesné výchovy. *Speciální pedagogika*, 18(3), 232–239.
- Kurková, P. (2003). *Fenomény integrace v životním průběhu vrcholových sportovců se sluchovým postižením*. Disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Kurková, P. (2009a). Dimenze emočních reakcí v tělesné výchově u žáků se sluchovým postižením v prostředí běžné školy. *Česká kinantropologie*, 13(4), 40–49.

- Kurková, P. (2009b). Role tělesné výchovy a mimoškolních pohybových aktivit u žáků se sluchovým postižením z hlediska zdravého životního stylu. In P. Franiok & R. Kovářová (Eds.), *Rovné příležitosti v edukaci osob se speciálními potřebami* (pp. 123–128). Ostrava: Ostravská univerzita.
- Kurková, P. (2009c). Výchova k aktivnímu pohybovému režimu u žáků se sluchovým postižením [CD]. In *2nd international conference Health Education and Quality of Life* (pp. 156–160). České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity.
- Kurková, P., Scheetz, N. A., & Stelzer, J. (2010). Health and physical education as an important part of school curricula: A comparison of schools for the deaf in the Czech Republic and the United States. *American Annals of the Deaf* (in press).
- Longmuir, P. E., & Bar-Or, O. (2000). Factors influencing the physical activity levels of youths with physical and sensory disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 17, 40–53.
- Lonsdale, C., Sabiston, C. M., Raedeke, T. D., Ha, A. S. C., & Sum, R. K. W. (2009). Self-determined motivation and students' physical activity during structured physical education lessons and free choice periods. *Preventive Medicine*, 48, 63–79.
- Machová, I., & Kudláček, M. (2008). Sport pro osoby s tělesným postižením (atletika vozičkářů). *Medicina Sportiva Bohemica et Slovaca*, 17(4), 166–177.
- McWilliams, C., Ball, S. C., Benjamin, S. E., Hales, D., Vaughn, A., & Ward, D. S. (2009). Best-practice guidelines for physical activity at child care. *Pediatrics*, 124(6), 1650–1659.
- Pekrun, R., Elliot, A. J., & Maier, M. A. (2006). Achievement goals and discrete achievement emotions: A theoretical model and prospective test. *Journal of Educational Psychology*, 98, 583–597.
- Pekrun R., Goetz, T., Perry, R. P., Kramer, K., Hochstadt, M., & Molfenter, S. (2004). Beyond test anxiety: Development and validation of the test emotions questionnaire (TEQ). *Anxiety, Stress, and Coping*. 17, 287–316.
- Pollard, R. Q., & Barnett, S. (2009). Health-related vocabulary knowledge among deaf adults. *Rehabilitation Psychology*, 54(2), 182–185.
- Sallis, J. F., & McKenzie, T. L. (1991). Physical education's role in public health. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 62, 124–137.
- Sigmund, E., Frömel, K., Chmelík, F., Lokvencová, P., & Groffík, D. (2009). Oblíbený obsah vyučovacích jednotek tělesné výchovy – pozitivně hod-

- nocený prostředek vyššího tělesného zatížení děvčat. *Tělesná kultura*, 32(2), 45–63.
- Stewart, D. A., & Thomas N. Kluwin, T. N. (2001). *Teaching Deaf and hard of hearing students. Content, strategies and curriculum*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Svoboda, B. (1998). Ověřování dotazníku (DEMOR = dimenze emočních reakcí). *Česká kinantropologie*, 2(2), 55–58.
- Svoboda, B., Jansa, P., Kocourek, J., Perič, T., Hercig, S., Karásková, V., Mužik, V., Šafaříková, J., Šimon, J., & Válková, H. (1995). Some motivation determinant of secondary school youth towards physical activities. *AUC - Kinanthrop.*, 31(2), 9–56.
- Štěrbová, D. (2007). *Pohybové aktivity v životě dětí s hluchoslepotou*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Tsai, E., & Fung, L. (2005). Perceived constraints to leisure time physical activity participation of students with hearing impairment. *Therapeutic Recreational Journal*, 39, 192–206.
- U. S. Department of Health and Human Services. (2000). *Healthy people 2010: Understanding and improving health*. Washington, DC: U. S. Government Printing Office.
- Válková, H. (2003). *Nejlepší místo pro všechny: integrace mládeže s postižením prostřednictvím různých forem tělesné výchovy a sportu* [Závěrečná zpráva o řešení grantového projektu GAČR, registrační číslo: 406/00/1606].
- Válková, H. (2008). Komunikace a mentální postižení. In P. Kurková (Ed.), *Nevidíme, neslyšíme, nechodíme, přesto si však rozumíme I* (pp. 63–70). Olomouc: Univerzita Palackého.
- Vlachopoulos, S., Biddle, S., & Fox, K. (1997). Determinants of emotion in children's physical activity: A test of goal perspectives and attribution theories. *Pediatric Exercise Science*, 9(1), 65–79.
- Zaccagnini, K. J. (2005). How physical education teacher education majors should be prepared to teach students with hearing loss: A national needs assessment. *American Annals of the Deaf*, 150, 273–282.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Retrieved 21. 7. 2009 from: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>.

Mgr. Petra Kurková, Ph.D.
Centrum kinantropologického výzkumu
FTK UP Olomouc
tř. Míru 115
771 11 Olomouc
e-mail: petra.kurkova@upol.cz

PHYSICAL EDUCATION AND LEISURE TIME PREFERENCES OF PUPILS WHO ARE DEAF OR HARD OF HEARING

Education in the Czech Republic in accordance with the current legislation enables the children, pupils and students with disabilities to have equal access to education, where content, forms and methods meet the educational requirements of those individuals. From the point of view of the health aspect in their adulthood, especially the educational fields of health and physical education are crucial for pupils. The purpose of this study was to compare the dimensions of emotional reactions of pupils who are deaf or hard of hearing in schools for the deaf and those compare with integrated pupils who are deaf or hard of hearing at basic school (grades 6th–9th) enrolled in physical education classes. It was also compared preferences in leisure time activities and the knowledge of pupils who are deaf or hard of hearing in both schools settings with regard to sport and sports activities related to this community. Participants in this study were integrated pupils who are deaf or hard of hearing ($n = 7$), whose average age was 14.43 ± 1.27 years. These pupils were compared with pupils from schools for the deaf ($n = 32$; age 15.19 ± 1.24 years). At school for the deaf who was evaluated separately, were included 27 pupils who are deaf or hard of hearing ($n = 27$, age 15.41 ± 1.28 years). The standardized questionnaire DEMOR (dimensions of emotional reactions) was used in data collection. This questionnaire was adapted with regards to conditions of pupils who are deaf or hard of hearing. In presented study positive relationships to physical education in pupils who are deaf or hard of hearing were found. Only at schools for the deaf (not counting school for the deaf, which was evaluated separately) strongly lower negative relationships than in pupils from general schools were found. Those negative attitudes of pupils to physical education could be related to the followings: lower physically fitness and the impact of teachers (these

variables were not tested in this study) and the kind of school and curricular orientation. As regard sport initiation, logically pupils who studied at residential school for the deaf initiated into sport by their teacher of physical education. In pupils who are deaf or hard of hearing from general schools their parents had a significant impact in their initiation to sport. Differences found in sport initiation and the organizing of leisure time for pupils who are deaf or hard of hearing from both kinds of schools follow from the different functioning of schools for the deaf. These differences result from historical developments.

Key words: *competitions, deaf, DEMOR, leisure time, physical activity, sport.*